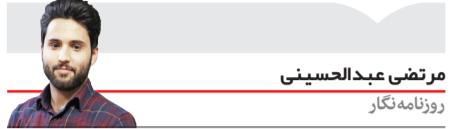

بررسی های «فرهختگان» از رشد ۲۰ درصدی درآمدهای مالیاتی، افزایش ۷۰ درصدی فروش اوراق دولتی و رشد ۳۴۴ درصدی فروش سهام دولتی در سال جاری خبر می دهد

درآمد نجومی دولت از بورس و مالیات

مرتضی عبدالحسینی روزنامه نگار

«اگر قبلا نفت در برابر غذا را به عنوان یک مجازات سنگین برای ایران پذیرفته بودند، اما در شرایط کنونی نه تنها نفت را در ازای غذا که حتی در ازای دارو هم نمی توانیم بفرشویم. حال با این فشار به ورود ویروس کرونا هم برخوردیم، اینها اظهارات محمدباقر نوبخت، رئیس سازمان برنامه بودجه کشور در یک برنامه تلویزیونی است که با استقبال عجیب رسانه های غربی روبرو شده است. این موضوع قابل انکار نیست که فروش نفت ایران با مشکلات عدیده ای مواجه شده و از روزانه ۲/۵ میلیون بشکه در قبل از تحریم به ۳۰۰ تا ۳۵۰ هزار بشکه در شرایط فعلی رسیده، اما عجیب این است که این اظهار عجز از زبان کسی مطرح شده که از بهمن سال ۹۷ مامور تهیه «برنامه اصلاحات ساختاری بودجه» با هدف کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی بوده است. از طرفی بخشی از دلایل کاهش درآمدهای نفتی مربوط به شیوع ویروس کرونا و به تبع آن، کاهش تقاضای جهانی نفت و کاهش قیمت جهانی آن نیز بوده است؛ موضوعی که طی چندماه اخیر آثار آن در کسری بودجه اغلب کشورهای نفتی و به ویژه کشورهای نفتی خاورمیانه مشاهده می شود و لااقل در این زمینه به یک دغدغه مشترک بین کشور ما و دیگر کشورهای صادرکننده نفت تبدیل شده است.

با همه این احوالات و به رغم کاهش شدید درآمدهای نفتی ایران، بررسی های «فرهختگان» نشان می دهد دولت در سال جاری راه های جدیدی برای تأمین مالی پیدا کرده است که یاد در سال های قبل به آن دسترسی نداشته یا به گستردگی سال جاری نبوده اند. به طور دقیق تر آنکه طی سال جاری با وجود کاهش شدید درآمدهای نفتی کشور، تحول جالب توجهی در درآمدهای دولت در حال رخ دادن است که در صورت برنامه ریزی و جلوگیری از تبدیل شدن آنها به تهدید، می توانند ابزاری برای پوشش کسری بودجه باشند. بر این اساس، در سال های قبل عمده کسری ها از طریق استقرار از بانک مرکزی یا برداشت از صندوق توسعه ملی جبران شده که در هر دو مورد، پایه پولی افزایش پیدا کرده و اصطلاحاً پولی سازی هزینه ها رخ داده است، اما در سال جاری علاوه بر استقرار از صندوق توسعه ملی (افزایش خالص بدهی های خارجی بانک مرکزی در صورت های اخیر مویذ این موضوع است)، راه های جدیدی برای تأمین مالی دولت ایجاد شده است، به طوری که دولت در پنج ماهه ابتدایی سال جاری، بیش از ۱۰ هزار میلیارد تومان درآمد مالیاتی از نقل و انتقال سهام در بازار سهام داشته که این میزان نزدیک به سه برابر کل درآمد مالیاتی دولت از نقل و انتقال سهام در سال ۹۸ است.

همچنین بر اساس گزارش سازمان برنامه بودجه، دولت در پنج ماهه اخیر با وجود شیوع کرونا، ۷۲ هزار میلیارد تومان از محل مالیات ها درآمد داشته که نسبت به مدت مشابه سال گذشته رشد ۲۰ درصدی را نشان می دهد. فروش و واگذاری سهام های دولتی مورد دیگری است که در ابعاد ۱۶ هزار میلیارد تومان انجام شده و جالب اینکه پیش بینی دولت از تأمین مالی واگذاری سهام و شرکت های خود در سال ۹۹ در حدود ۱۱ هزار میلیارد تومان بوده است. همچنین شواهد نشان می دهد در صورت ادامه انتشار اوراق بدهی، احتمالاً رکورد ۸۰ هزار میلیاردی سال ۹۸ در سال جاری شکسته خواهد شد. ادغام بانک ها نیز به عنوان چهارمین محل درآمدی است که دولت در سال جاری در حال تجربه آن است. پنج بانک نظامی با دارایی های بسیار هنگفت در حال ادغام در بانک سپه هستند که مدیریت و تملک دارایی های جدیدی را در اختیار دولت خواهد گذاشت.

درآمد ۱۰ هزار میلیارد تومانی دولت از مالیات بر سهام

اخذ ۹۸ بود که در جریان ارائه لایحه بودجه سال ۹۹ اعلام شد مالیات بر نقل و انتقال سهام در سال ۹۹ حدود ۲/۲ هزار میلیارد

تومان برآورد شده است که نسبت به سال قبل خود افزایش سه برابری را نشان می داد. آن زمان اگر این پیش بینی خوشبینانه را در کنار آغاز حمایت های دولت از بورس قرار می دادیم، قطعات پازل سیاست های اقتصادی دولت را پیش بینی می کردیم. در تاریخ دولت های جمهوری اسلامی شاید کمتر سابقه داشته است که در یک مقطع این میزان از حمایت دولتی از بازار سرمایه شده باشد. از وزیر اقتصاد تا رئیس دولت و سایر روسای بنگاه های عمومی غیردولتی همه و همه به میدان آمدند تا مردم را به سرمایه گذاری هرچه بیشتر در بورس تشویق کنند. جنس تشویق های دولت تا حدی بود که وقتی با انتقاد اقتصاددانان مبنی بر حیاب شدن بازار بورس روبرو می شد، به شدت واکنش نشان می دادند. به عنوان نمونه، فرهاد دژبند، وزیر اقتصادی و دارایی در واکنش به نگرانی مردم از حباب دار بودن بازار سهام، اینچنین واکنش نشان داد: «هنگامی که از بورس استقبال می شود، چرا باید مردم را بترسانیم؟ چرا از این فرصت استفاده نکنیم؟ در این میان مطالعات نشان داده بورس حباب ندارد.»

البته هرچند این سخن مربوط به چند ماه پیش است اما در حال حاضر ریزش ۵۰۰ هزار تایی شاخص کل در یک ماه اخیر نشان داد بازار حباب داشته است یا خیر. در هر حال دولت توانست مردم را به سمت بازار بکشاند و تنها در پنج ماهه ابتدایی سال ۹۹ حدود پنج میلیون و ۵۰۰ هزار کد بورسی جدید صادر کند. این هجوم به سمت بازار علاوه بر بالا بردن نقدینگی موجود در آن و همچنین افزایش چند صد درصدی شاخص کل، میانگین حجم معاملات را تنها در پنج ماهه ابتدایی سال ۹۹ با افزایش ۵۰۰ درصدی به ۱۱ هزار و ۵۰۰ میلیارد تومان رساند. این در حالی است که میانگین ارزش معاملات بازار سهام در سال ۹۸ نتوانست به مرز دوهزار میلیارد تومان هم برسد. بر اساس ماده ۱۴۳ مکرر قانون مالیات های مستقیم، ۸۵ درصد از کارمزد معاملات سهام دولت بوده و به عنوان مالیات اخذ می شود. با این مقدمه انتشار رسمی عملکرد درآمدهای مالیاتی دولت در پنج ماهه ابتدایی سال ۹۹ ابعاد جالبی از کسب درآمد مالیاتی دولت از محل رونق بورس را نشان می دهد، به طوری که درآمد

مالیاتی دولت از محل نقل و انتقال سهام تنها در پنج ماهه ابتدایی سال ۹۹ در حدود ۱۰ هزار و ۳۰۰ میلیارد تومان بوده است که رشد ۱۵۸ درصدی را نسبت به کل درآمد دولت از این محل در سال ۹۸ نشان می دهد. کل درآمد مالیاتی دولت از محل نقل و انتقال سهام در سال ۹۸ حدود ۴ هزار میلیارد تومان بوده که نسبت به سال ۹۷ بالغ بر ۵۰۰ درصد رشد کرده است. همه اینها نشان می دهد دولت برای تحقق مالیات ۱۹۰ هزار میلیارد تومانی خود در بودجه ۹۹، وزنه سنگینی را به مالیات از بازار سهام اختصاص داده است. این در حالی است که دولت در خوشبینانه ترین حالت هم درآمدی بیشتر از ۷ یا ۷ هزار میلیارد را از محل سهام برای سال ۹۹ پیش بینی نمی کرد، درآمدی که تنها در چند ماه دوبرابر انتظارات دولت پیش بوده است.

۱۲ هزار میلیارد تومان از فروش برخی سهام های دولتی

مطابق اصل ۴۴ قانون اساسی دولت موظف به واگذاری سهام کارخانه ها و شرکت های دولتی است که منجر به کاهش مالکیت و تصدی گری دولت شده و آن را در جایگاه نظارت قرار می دهد. بر اساس لایحه بودجه دولت در سال ۹۹ منابع حاصل از واگذاری شرکت های دولتی مجموعاً ۱۱/۹ هزار میلیارد تومان تخمین زده شده بود که نسبت به رقم ۲/۶ هزار میلیارد تومانی سال ۹۸ رشد قابل توجهی داشته است. محمدباقر نوبخت، رئیس سازمان

مقایسه انتشار اوراق در ۵ سال اخیر (میلیارد تومان)	سال	مقدار
سال ۹۵	۳,۰۰۰	
سال ۹۶	۵,۰۰۰	
سال ۹۷	۴۵,۰۰۰	
سال ۹۸	۸۲,۰۰۰	
۵ ماهه ابتدایی سال ۹۹	۵۷,۷۹۶	
پیش بینی در بودجه ۹۹ (آخرین اصلاحیه)	۲۳۰,۰۰۰	

برنامه و بودجه چندی پیش اظهار داشته برای کل سال ۹۹، فقط ۱۱ هزار و ۹۰۰ میلیارد تومان درآمد از این محل، پیش بینی کرده بودیم اما قریب به ۱۶ هزار میلیارد تومان در چهار ماه گذشته، توانسته ایم سهام واگذار کنیم که تا حدودی کسری عدم تحقق درآمد ناشی از فروش نفت را جبران کرده است. با توجه به فرصت فراهم شده برای دولت در بازار بورس، واگذاری شرکت ها و سهام دولتی به مردم می تواند با توجه به تعمیق بازار در یک سال اخیر، فرصت طلایی باشد که هرچند تا به حال به طور گسترده تری نسبت به سال ۹۸ اجرا شده است اما این رقم می تواند فراتر از این اعداد باشد. بر اساس تخمین ها سهام شرکت های دولتی و شرکت های زیر نظر دولت در بازار سهام حدود ۳۰۰ هزار میلیارد تومان بوده که با توجه به رشد فروش آنها در سال جاری، همچنان بخش عظیمی از آن در اختیار دولت مانده است. البته باید توجه داشت که درآمد شرکت های حقوقی دولتی از طریق نوسان گیری از بازار سهام که این مدت شاهد آن بوده ایم، فعالیت نامناسب و در جهت تخریب اعتماد مردم به بازار سرمایه خواهد بود، بنابراین دولت باید هرچه سریع تر نگاه خود به بازار بورس را تغییر داده و تنها به فکر فروش دارایی های خود چه به لحاظ مالکیتی و چه به لحاظ مدیریتی به مردم باشد.

فروش ۵۸ هزار میلیارد تومان اوراق بدهی

برخی اقتصاددانان انتشار اوراق مشارکت را خرج کردن درآمدی می دانند که هنوز به دست نیامده است و با این استدلال می گویند اوراق مشارکت دولت خود را بدهکار آینده می کند و ممکن است با ایجاد مشکلاتی در دولت از پس این بدهی ها بر نیاید، اما مخالفان این دیدگاه می گویند دولت با اوراق مشارکت، طرح های خود را به نتیجه رسانده و از محل سود همان طرح، هزینه ها را تأمین می کند. بر اساس همین دیدگاه دولت در لایحه بودجه خود اعلام کرد برای سال ۹۹ تصمیم دارد چیزی در حدود ۸۰ هزار میلیارد تومان اوراق مالی اسلامی منتشر کند. از طرفی شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران قوا در نشست ۱۳ اردیبهشت ۹۹ خود با انتشار ۱۵۰ هزار میلیارد تومان اوراق

رشد ۵۰۰ درصدی ارزش معاملات بازار سهام در ۵ ماهه ابتدایی سال ۹۹ در مقایسه با کل سال ۹۸			
سال	میانگین ارزش معاملات سهام (میلیارد تومان)	رشد ارزش معاملات سهام در هر ماه نسبت به ماه قبل (درصد)	رشد ارزش معاملات بازار سهام در هر ماه نسبت به میانگین سال ۹۸ (درصد)
سال ۹۸	۱۹۵۳	-	-
فروردین ۹۹	۵۷۸۵	۲۶	۲۰۰
اردیبهشت ۹۹	۱۰,۴۸۶	۸۲	۴۴۰
خرداد ۹۹	۹,۰۱۲	-۱۴	۳۶۲
تیر ۹۹	۱۶,۱۴۶	۸۰	۷۳۰
مرداد ۹۹	۱۶,۲۳۵	۱	۷۳۱
میانگین ارزش معاملات سهام در ۵ ماهه ابتدایی سال ۹۹	۱۱,۵۳۳	-	۵۰۰

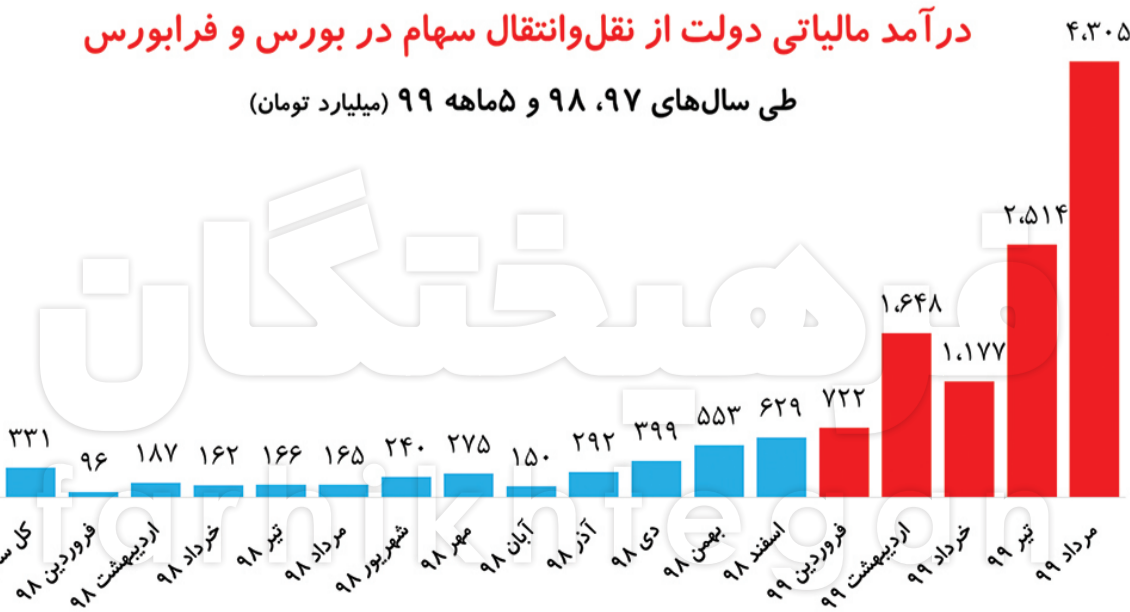
مالی برای جبران کسری بودجه سال جاری موافقت کرد، تا در مجموع میزان اوراق مالی که در سال جاری منتشر و در معرض فروش می رسد به ۲۳۰ هزار میلیارد تومان برسد. بر اساس آخرین اطلاعات منتشر شده تا ۱۲ شهریور ۹۹، حدود ۵۸ هزار میلیارد اوراق بدهی مختلف از سوی وزارت اقتصاد به کارگزاری بانک مرکزی منتشر شده که نشان می دهد تا به حال ۲۶ درصد از فروش اوراق پیش بینی شده محقق شده است. فروش اوراق در سال جاری طی ۱۳ مرحله به انجام رسیده است که آخرین آن در روز ۱۲ شهریور بوده است. فروش ۸۲ هزار میلیارد اوراق در سال ۹۸ نشان می دهد دولت در سال جاری و با اینکه همچنان نیمه اول سال تکمیل نشده است، به اندازه ۷۲ درصد از درآمد حاصله از محل فروش اوراق در سال ۹۸ را در سال جاری تأمین کرده است. این مقدار برای سال ۹۸ تقریباً ۴۵ هزار میلیارد تومان و برای سال های ۹۵ و ۹۶ در مجموع هشت هزار میلیارد بوده است. انتشار این اوراق جهت جلوگیری از پولی سازی بودجه مخصوصاً در شرایط فعلی که تورم به بالاترین نرخ های خود رسیده، الزامی است. در گذشته روال بر این بود که دولت به هنگام مواجهه با کسری بودجه یا به استقرار از بانک مرکزی می پرداخت یا به برداشت از صندوق توسعه ملی. هر دو این کارها مصداق باز پولی سازی بودجه بوده اند. هرچند در شرایط فعلی و بر اساس آمار های بانک مرکزی و رشد ۲۸ درصدی پایه پولی در یک سال اخیر، دولت همچنان قصد استقرار از بانک مرکزی و صندوق توسعه ملی را نر زده است اما روند انتشار اوراق بدهی از سرعت قابل قبولی برخوردار بوده است. در بودجه سال ۹۹ درآمدهای نفتی حدود ۵۰ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده است که با توجه عدم امکان تحقق آن، انتشار اوراق بدهی مناسب ترین راه برای جبران کسری بودجه خواهد بود. محل اصلی انتشار این اوراق معمولاً بازار سرمایه است و در سال های اخیر بیشترین انتشار اوراق توسط سازمان بورس صورت گرفته است. هرچند در برخی دوره ها دولت تصمیم گرفت برخی اوراق اسناد را در خارج از بورس و در بانک ها منتشر کند، اما به دلیل مشکلاتی که داشته در نهایت انتشار اوراق در بازار سرمایه دادوستد می شود.

درآمد هنگفت از ادغام بانک های نظامی

پروژه ادغام بانک های وابسته به نیروهای مسلح در بانک سپه، از بیش از یک سال پیش کلید خورد و در این مدت اقدامات مقدماتی آن در حال انجام بود که در پی ادغام بانک های انصار، قوامین، حکمت ایرانیان، مهر اقتصاد و موسسه مالی و اعتباری کوثر در بانک سپه از ماه های پایانی سال ۱۳۹۷ آغاز شد و در سال گذشته نیز در تابلوی این بانک ها عبارت وابسته به بانک سپه درج شد. رئیس کل بانک مرکزی در ابتدای خرداد امسال، وعده ادغام دو بانک حکمت ایرانیان و مهر اقتصاد را طی ۱۰ روز داده بود که این امر ۱۲ روزه نهایی شد. از سویی به نظر می رسد ادغام بانک های قوامین و انصار نیز در مراحل پایانی است. هرچند با اتمام ادغام بانک های نظامی به عنوان یکی از برنامه های اصلاح نظام بانکی، یک گام موثر در اصلاح نظام بانکی برداشته شده، اما نمی توان از درآمد هنگفتی که این ادغام برای دولت دارد، چشم پوشی کرد. در بین بانک های انصار، قوامین، حکمت ایرانیان، مهر اقتصاد و موسسه مالی و اعتباری کوثر به جز بانک انصار باقی موسسات چندان عملکرد شفاف و در انتشار صورت های مالی نداشته اند، به همین دلیل تخمین میزان دارایی، سرمایه و درآمدهای آنها آسان نخواهد بود. اما با یک حساب سرانگشتی می توان از درآمد بالای این ادغام و همچنین دارایی بالایی را که در اختیار دولت می گذارد، صحبت کرد. این ادغام قطعاً با تعدیل نیرو و تعدیل شعبه های آن موسسات در سطح کشور همراه خواهد بود؛ تعداد شعبی که در حدود ۸ تا ۱۰ هزار و نیروهایی که بین ۸۰ تا ۱۰۰ هزار نیروی دائمی، نیروهای ساعتی، وکلا و مشاور های حقوقی تخمین زده می شوند. همچنین بر اساس شنیده ها تعداد شعب بانک سپه نوین در حدود ۳ تا ۴ هزار خواهد بود که حاکی از فروش بسیاری از شعب این موسسات و همچنین تعدیل نیرو به اندازه شعب مجاز خواهد بود. بر اساس آخرین آمار می توان از این موسسات منتشر شده، دارایی ۲۰۰ هزار میلیارد تومانی در پایان نیمه اول سال ۹۷ برای آنها تخمین زده شده است؛ دارایی هایی که با توجه به تورم و افزایش سرسام آور قیمت ساختمان ها و زمین های تحت تملک این بانک ها و همچنین رشد چندین برابری نرخ ارز و قیمت سهام که جای ثابتی در سبد دارایی های بانک ها دارند، در حال حاضر بسیار بیشتر از این ارقام خواهد بود.

درآمد مالیاتی دولت از نقل و انتقال سهام در بورس و فرابورس

طی سال های ۹۷، ۹۸ و ۵ ماهه ۹۹ (میلیارد تومان)

میزان فروش هفتگی و تجمیعی اوراق بدهی از سوی دولت در سال ۹۹

